

საღვთო ევქარისტის ქრისტოლოგიური და პნევმატოლოგიური ასპექტები

გოჩა ბარნოვი*

იმთავითვე ვიტყვით, რომ მართლმადიდებლურ თეოლოგიაში არ არსებობს ეკლესიის განმარტება, რადგან ეკლესია არის გამოცდილებითი ცხოვრება და რეალობა, რომელსაც მთელი საეკლესიო სავსება ცხოვრობს. პატერიკულ ტრადიციაში ამგვარადაა აღწერილი ქრისტიანთა ერთობა, რომელიც ცხოვრობს ისტორიაში ესქატოლოგიური სასუფეველის პერსპექტივით. ისტორიაშივეა მისი იგივეობა, მაგრამ არა დღეს, არამედ ესქატონში. შესაბამისად, შეიძლება ითქვას, რომ არის დიალექტიკური კავშირი ისტორიასა და ესქატონს შორის, რადგან ეკლესია, როგორც ქრისტეს სხეულის ისტორია, შედგება და არსებობს ესქატოლოგიურ და თანამედროვე რეალობის მჭიდრო კავშირში. სწორედ ეს ესქატოლოგიური გაგება ხდის შეუძლებელს ეკლესიის განმარტებას. იოანე დამასკელი თავს არიდებს ეკლესიის განმარტებას. გიორგი ფლოროვსკი ნიშანდობლივად შენიშნავს, რომ მამებს არ ჰქონიათ რაიმე საჭიროება ეკლესიის ცოცხალი რეალობის განსაზღვრისათვის, რადგან ეს საეკლესიო რეალობა იყო მათი ცხოვრებისეული გამოცდილება. რეალურად ეკლესიის განმარტების საჭიროება პროტესტანტებთან დიალოგის დროს ჩნდება, მაგრამ ვერც ამ დიალოგების ტექსტები გვაძლევს რაიმე კონკრეტულ განსაზღვრებას.

ეკლესია არის გარანტი თვით დოგმატური სწავლების ქვიშარიტების. ამიტომაც, ნებისმიერი დოგმატური სწავლების განხილვა ან განმარტება ეკლესიის გარეთ არასწორი იქნებოდა. მსგავსი განმარტება, უფრო ფილოლოგიურ მოცემულობებს დაეყრდნობა და არა რომელიმე კონკრეტული დოგმის არსებით ში-

* სულხან-საბა ორბელიანის უნივერსიტეტის თეოლოგიის ფაკულტეტის დეკანი, პროფესორი, g.barnovi@sabauni.edu.ge, ORCID: 0000-0002-6250-5309.

ნაარსს. ამის მიზეზი კი ისაა, რომ დოგმა არ არის გონებრივი ან აზროვნებითი აღმოჩენა, არამედ ეკლესიის დამონმება, რომელიც რეალურად სარწმუნოების სტრუქტურას განსაზღვრავს. აქედან გამომდინარე, ჭეშმარიტი გადმოცემისა და ქრისტესმიერი გამოხსნის სწავლება განპირობებულია ეკლესიის საკრამენტული ცხოვრებით და იმით, რაც ისტორიულ რეალობაში ხდება. ეკლესია, ყველგან და ყოველთვის, სწორედ ამ საყოველთაო სარწმუნოებას, დოგმის ავთენტურობასა და მართებულობას გადასცემს მორწმუნეებს, რისი გარანტიაც, თავის მხრივ, არის სამოციქულო მემკვიდრეობა. როდესაც საყოველთაოობასა და ავთენტურობაზე ვსაუბრობთ, ვგულისხმობთ ეკლესიის განფენას დროსა და სივრცეში¹. ეკლესიაში ქადაგებისა და სარწმუნოების იგივეობა არის ეკლესიის გამოცდილების დამონმება, რადგან ნებისმიერი ახლად დაარსებული ეკლესია სხვა ეკლესიების ქრისტესმიერი გამოხსნის იგივე ჭეშმარიტებას ეზიარება. თავად ეკლესიის „შობაც“ ისტორიული ფაქტია, მაგრამ მისტიკურიც და საკრამენტულიც. შესაბამისად, ისტორიული, მისტიკური და საკრამენტული ცხოვრება ეკლესიის ღვთისმოყვარე სავსების ცხოვრება და კუთვნილებაა და არა ელიტარული ჯგუფის პრივილეგია. ნებისმიერი რამ – იქნება ეს ეკლესიის დოგმატური სწავლება და მისი შინაარსის მართებული გაგება თუ ადმინისტრაციული და სამართლებრივი – უნდა მოხდეს საეკლესიო შეგნებულობის საზღვრებში. სწორედ ეს იქნება მართებული საეკლესიო გაგება, რადგან, დოგმაც და კანონიც, საბოლოო ანალიზით, არის სულიწმიდის ნიჭების მეშვეობით განხორციელებული საეკლესიო ერთობის ცხოვრების ნაყოფი.

ეკლესია საიდუმლოებების მეშვეობით გამოაჩენს არსებათა ესქატოლოგიურ ჭეშმარიტებას. ეკლესია უფრო საიდუმლოებითი ზიარებაა, ვიდრე რაღაც რელიგიური ერთობა. საიდუმლო ეკლესიაში არ გაიგება როგორც ზებუნებრივი ან მაგიური ქმედება, არამედ, როგორც სამპიროვანი ღმერთის მოქმედება

¹ Ειρηναίου Λουχιδεύου, Κατὰ ἀρχαίαν Ι, 10 PG 7 (1), 549.

ისტორიაში. რა თქმა უნდა, როდესაც საიდუმლოებებზე ვსაუბრობთ, არ ვგულისხმობთ სქოლასტიკური თეოლოგიის შვიდ საიდუმლოს, არამედ ყველა იმ ქმედებას, რომელიც გამოავლენს ქარიზმატულ ცხოვრებას.

უძველეს ეკლესიაში არც ერთი საიდუმლო არ აღესრულებოდა საღვთო ევქარისტიისაგან განცალკევებით. ყოველი საიდუმლოებითი (საკრამენტული) ქმედება ჩართული იყო საღვთო ლიტურგიულ მსახურებაში. შესაბამისად, ევქარისტია თავს უყრიდა ყველა საიდუმლოს. ცნობილია ნიკო კავასილას სიტყვები, რომ „ეკლესია საიდუმლოებებში გამოჩნდება“². ეს იგივეობა – ეკლესიისა და ევქარისტიისა – არაა სიმბოლური, არამედ რეალური. საღვთო ევქარისტია გამოავლენს ეკლესიოლოგიის თეოლოგიური გააზრების პირობებს, რადგან ევქარისტიიდან იწყება მსვლელობა ღვთის სასუფეველისაკენ, რაც სამების სამივე პიროვნების, მამის, ძისა და სულიწმიდის მიერ აღესრულება – მამის სათნოვნით, ძის, როგორც ეკლესიის სხეულის თავისა და სულიწმიდის თანამოქმედებით, რადგან ქრისტეა „შემწირველიც და შეწირულიც, მიმცემელიც და მიცემულიც“. სწორედ, საღვთო ევქარისტიის დროს გამოჩნდება ცხადად ქრისტესა და სულიწმიდის თანამოქმედების კავშირი, როდესაც განხორციელდება ქრისტეცენტრული ერთობა, რომელი ერთობაც შეწირავს ძღვენს მამას.

პავლე მოციქულის მიხედვით ეკლესია წინასწარ არსებობს როგორც „ზენა იერუსალიმი“³, რომელიც ქრისტემდე ისტორიულად მომზადდა, რათა ის ისტორიის სხვადასხვა ფაზებში გამოჩენილიყო ძველ აღთქმაში და მის ფარგლებს გარეთ არსებულ ერებში. საბოლოოდ კი, ონტოლოგიურად გაცხადდა როგორც ღმერთკაცის ეკლესია, რომლის თავი არის იესო ქრისტე და რომელმაც რეალურად დასაბამი მისცა ეკლესიის მოქმედებას საიდუმლო სერობის დროს, სულიწმიდის გარდამოსვლით და პირ-

² Νικολάου Καβάσιλα, Ἑρμηνεία θείας Λειτουργίας, PG 150, 452.

³ გალ. 4, 26.

ველი ქრისტიანების ევქარისტიული შეკრებებით მოციქულების ხელმძღვანელობით.

დღეს, თეოლოგები ეკლესიის სხვა მახასიათებლებთან ერთად გამოყოფენ მის ევქარისტიულ ხასიათს, რომელსაც განსაკუთრებული ადგილი უკავია მართლმადიდებლურ სამყაროში. ქრისტეს, როგორც მღვდელმთავრის თვისება, განსაკუთრებით გამოავლენს ევქარისტიის, როგორც ეკლესიის იდენტურობის ხასიათს. პავლე ამბობს „კურთხევის სასმისი, რომელსაც ჩვენ ვაკურთხებთ, განა ქრისტეს სისხლის ზიარება არ არის? პური, რომელსაც ჩვენ ვტყებთ, განა ქრისტეს სხეულის ზიარება არ არის? ვინაიდან პური ერთია, ჩვენ კი – მრავალნი – ერთი სხეული, რადგან ყველა ერთი პურიდან ვეზიარებით“⁴. შესაბამისად, კონკრეტული ევქარისტიული მსახურებისას არ არის ეკლესიის რაღაც ნაწილი, არამედ ქრისტეს მთელი სხეული. მორწმუნეც, ერთ კონკრეტულ ტაძარში, ერთ კონკრეტულ მსახურებაზე არ ეზიარება ქრისტეს სხეულის ნაწილს, არამედ მთელ სხეულს, მთელ ქრისტეს. გერმანე კონსტანტინოპოლელი წერდა, რომ „ეკლესია არის შეკრება, ქრისტეს სხეული“⁵. მაგრამ, ეს შეკრება, პავლე მოციქულის თანახმად „შეკრებასა თქუენსა ერთად“⁶, „შეკრებასა თქუენსა ეკლესიად“⁷ აღესრულება საღვთო ევქარისტიის დროს. რატომ? იმიტომ, რომ ევქარისტია არის მთელი ქრისტეს საიდუმლო. შეუძლებელია ქრისტეს ეკლესიის გარეშე გააზრება. ევქარისტია ერთადერთი საიდუმლოა, სადაც მორწმუნე გრძნობითად ეხება მას – ჭამს მის ხორცს და სვამს მის სისხლს. ამიტომ, ერთი პურის მიღებისას ყველა მორწმუნე ხდება „ერთი სხეული“⁸. ყოველგვარ ნათესაობასა და მეგობრობაზე აღმატებულიაო ეს შეკრება, – წერს იოანე ოქროპირი⁹. ბასილი დიდის ლიტურგიის თანახმად, ეს შეკრება მიგვიძღვის

⁴ 1 კორ. 10, 16-17; ეფ. 4, 12-16; კოლ. 1, 18,24.

⁵ ღვთისმშობლის ტაძრის კურთხევისადმი, PG 98, 384.

⁶ 1 კორ. 11, 18;

⁷ 1 კორ. 11, 20.

⁸ 1 კორ. 10, 17.

⁹ საქმეთა განმარტება, ჰომილია 40, PG 60, 286.

ერთი სულიწმიდის ერთობისაკენ¹⁰. სულიწმიდა შეკრებს და ერთ სხეულად ჰყოფს ყოველ მორწმუნე ადამიანს. მაგრამ, ეს სულიწმიდისეული ევქარისტიული შეკრება წარმოადგენს ქრისტეს სხეულს მთელს მის სავსებაში. იოანე ოქროპირი ხაზგასმით ამბობს, რომ სახლებში უკეთესად ვილოცებდით, მაგრამ ევქარისტიაზე უფრო აღმატებული ერთობა, თანხმობა, სიყვარულისმიერი შეკრება და კლერიკოსთა ლოცვაა, რომელშიც სულიწმიდის მაღლით ერთიანდებიან სუსტნიც და ძლიერნიც¹¹.

შესაბამისად, ეკლესიის შესახებ, და ზოგადად, ეკლესიოლოგიაზე საუბრისას გამოიკვეთება მისი როგორც ქრისტოლოგიური, ისე პნევმატოლოგიური ასპექტები. ერთი მეორის გარეშე არ არსებობს. ამ ასპექტების არსებობამ ზოგიერთ თეოლოგს სხვადასხვა მიმართულებების ხაზგასმისაკენ უბიძგა, თუმცა, ეკლესიოლოგიის შესახებ სრულყოფილად ვერ ვისაუბრებთ, თუკი ამ ორი ასპექტიდან უპირატესობას ერთ-ერთს მივანიჭებთ.

ქრისტოლოგია, ეკლესიოლოგია, პნევმატოლოგია და ზოგადად, ადამიანის განღმრთობა ერთ რეალობას წარმოადგენს. ეკლესიოლოგიის, ქრისტოლოგიისა და პნევმატოლოგიის კავშირები იმდენად მჭიდროა, რომ შეუძლებელია მათი დამოუკიდებლად განხილვა. რა არის ამის მიზეზი? სამივე ეს ასპექტი უკავშირდება ღვთის სიტყვის განკაცებას, რაც თავის მხრივ, არის თეოლოგიური საფუძველი ეკლესიის, როგორც ონტოლოგიური, ისე სულიერი მისიის გაგებისათვის. ეკლესიის ისტორიული განხორციელების დასაბამი ღვთისმშობლის ხარებიდან იწყება ანუ ქრისტეს ჩასახვიდან მარიამის უბინო საშობი. ეს ფაქტი დასაბამს უდებს ეკლესიის სოტერიოლოგიური გზავნილის შინაარსს. ხარებით უკვე აღესრულა მთელი კაცობრიობის ქრისტეში თავმოყრა – რეკაპიტულაცია. მაგრამ, ამ ფაქტმა იმავდროულად, შესაძლებელი

¹⁰ „ხოლო ჩვენ ყოველნი, ერთისა პურისა და სასუმელისაგან მიმღებელნი, შეგუაერთენ ურთიერთას, ერთისა სულისა წმიდისა“, კონდაკი, თბილის, ექვთიმე ხელაძის სტამბა, 1999, 243.

¹¹ Περὶ Ἀκαταλήπτου, Sch 28, 194-196.

გახდა კაცობრიობაში სულიწმიდის დაბრუნება. სულიწმიდაში შეიქმნა სამყარო და სულიწმიდაში უნდა აღსრულდეს ადამიანის გამოსწავლა ანუ ღმერთის განკაცების საიდუმლო. იოანე დამასკელი თავის „გარდამოცემაში“ წერს, რომ „სიტყვა ხორციელ-იქმნა სულისაგან წმიდისა და მარიამისაგან ქალწულისა“¹².

კირილე ალექსანდრიელი თავის ქრისტოლოგიურ სწავლებაში საუბრობს არა მხოლოდ განკაცების მიზეზზე, ფორმასა და დროზე, არამედ ამ საიდუმლოს ეკლესიოლოგიურ შედეგებზეც; ეს შედეგები, რეალურად, არის ეკლესიის სოტერიოლოგიური მისია ისტორიაში. კირილეს ეს თეოლოგიური სწავლება ერთგულია სამოციქულო ტრადიციასთან, რომელიც ქრისტეს საღვთო პიროვნებასა და მის საქმეს მიემართება; ასევე, ეკლესიის მთელ სოტერიოლოგიურ ცხოვრებას. მაგრამ, ამ ასპექტიდან, ქრისტოლოგიურ მართებულ სწავლებას აქვს უდიდესი მნიშვნელობა, რადგან ის არის ყველაზე უცვლელი თეოლოგიური ბირთვი როგორც ტრიადოლოგიური, ისე პნევმატოლოგიური სწავლებისათვის, და შესაბამისად, მთელი ეკლესიოლოგიური და ანთროპოლოგიური გაგებისათვის¹³.

განკაცებისას ქრისტემ მიიღო მთელი ადამიანური ბუნება, რათა ის პირველქმნილი ცოდვის შედეგებისაგან გაეთავისუფლებინა¹⁴, უპირველესად კი, ალექსანდრიელი თეოლოგების მიხედვით, თვითუფლებრივობის აღდგენა იქნებოდა შეუძლებელი სულიწმიდის გარეშე. ის ადამიანურობა, რომელიც საღვთო ბუნებას უერთდება ღმერთის სიტყვის ჰიპოსტასში, საჭიროებდა განმეზღვრებას სულიწმიდისაგან. ამიტომაც, განკაცების საიდუმლოსათვის შეუძლებელია ქრისტეს საქმის ავტონომიზირება სულიწმიდის საქმისაგან და პირიქით. თუკი ჩვენ განყოფით განსხვავებულობას დაუშვებთ ქრისტესა და სულიწმიდის საქმეს შორის, მაშინ საფრთხის ქვეშ დავაყენებთ ეკლესიის, როგორც ქრისტეს სხეულის დროსა და სივრცეში განგრძობის ონტოლოგიურ ქრისტეცენ-

¹² Ιωάννης Δαμασκηνός, Ἐκδόσις, PG 94, 985.

¹³ Φειῶν Βλ., Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία Α΄, Αθήνα 1998, 582.

¹⁴ Ιωάννης Δαμασκηνός, Ἐκδόσις, PG 94, 1005.

ტრულ გაგებას, რადგან ამგვარი განსხვავების შემოტანა საღვთო ევქარისტიას სულიწმიდის საქმის იზოლირებულობას დაუკავშირებს; მაგრამ ეს ძირშივე ეწინააღმდეგება ერთი მხრივ, ბიბლიურ სწავლებას და მეორე მხრივ, პირველი ათასწლეულის საეკლესიო ტრადიციასა და სწავლებას, რადგან, როგორც ბიბლიური ისე პატრიკული ტრადიციისათვის მახასიათებელია პავლე მოციქულის ეკლესიის, როგორც „ქრისტეს სხეულის“ შესახებ სწავლება.

მთელი საეკლესიო ცხოვრების ცენტრი არის საღვთო ევქარისტია, ამიტომ, უმნიშვნელოვანესია იმ ურღვევი კავშირის წარმოჩენა, რომელიც არსებობს საღვთო ევქარისტიასა და ადგილობრივ ეკლესიას შორის, რომლის თავიც არის ეპისკოპოსი. ამ ეპისკოპოსს აქვს წარმომადგენლობითი ძალაუფლება, რომელსაც ის იღებს მოციქულებზე ქრისტეს მიერ შებერვის შედეგად¹⁵. ეს კი არის გარანტი სამოციქულო მემკვიდრეობისა ყოველ ადგილობრივ ეკლესიაში¹⁶. ირინეოსი ამბობს, რომ ეპისკოპოსების სამოციქულო მემკვიდრეობა არის ეკლესიის ერთობის გარანტია, რომ „სადაცაა სულიწმიდა, იქაა ეკლესია, და სადაცაა ეკლესია იქაა სულიწმიდა და უფლის მადლი“¹⁷.

ირინეოს ლიონელის მიხედვით, ახალი ქმნა (იგულისხმება ღმერთის სიტყვის განკაცება) უმჯობესია, ვიდრე პირველი (ადამის), მაგრამ, არა იმიტომ, რომ აღადგინა ხატისებრობა და დაუბრუნა მსგავსებისებრობა, არამედ იმიტომ, რომ განკაცებისას სიტყვამ მიიღო ხორცი ღვთისმშობლის უბინო სისხლისგან და რეალურად მისი განხორციელებისას „განამტკიცა როგორც ხატისებრობა, ისე მსგავსებისებრობა და ორივე ნიშნით მიაღმგავსა უხილავ მამას ხილული ძის მეშვეობით... თუკი პირველი ადამის მიერ წარგვეკვეთა მსგავსებისებრობა, მეორე ადამით შეგვარიგა ღმერთთან და მორჩილად გვეყო სიკვდილამდე“¹⁸. შესაბამისად,

¹⁵ იო. 20, 21-23; საქ. 1, 7-8; 2, 1-4.

¹⁶ Ἰγνάτιος Ἀντιοχείας, Πρὸς Σμυρναίους, PG 5, 714.

¹⁷ Κατὰ αἰρέσεων III, 24 PG 7 (1), 966.

¹⁸ Κατὰ αἰρέσεων V, 16, PG 7 (2), 1167-1168.

ეკლესიოლოგიური და სოტერიოლოგიური გაგებით, ქრისტეს სხეულის ანუ სიტყვის განკაცების მნიშვნელობა ორი ნიშნითაა გამორჩეული: ერთი, ამით განიწმინდა ადამიანური ბუნება პირველქმნილი ცოდვის ვნებისაგან და მეორე, დასაბამიერ სიკეთეში დააბრუნა როგორც ხატისებრობა, ისე მსგავსებისებრობა და შეაერთა ადამიანური ბუნება ღმერთთან – ძის ჰიპოსტასთან, რისი საბოლოო მიზანი არის ადამიანის განღმერთობა. იოანე ოქროპირი წერს, რომ სიტყვამ განკაცებისას, სულიწმიდისა და მარიამისაგან „ეკლესიის სხელი“ მიიღო¹⁹. ქრისტეს ისტორიული სხეულის ეკლესიის ცხოვრებაში განგრძობა სულიწმიდის მიერ ხდება ეკლესიის მისტიკურ ცხოვრებაში. როდესაც ეკლესიის მისტიკურ ცხოვრებაზე ვსაუბრობთ, ეს აუცილებლად სულიწმიდის ენერგიას გულისხმობს, რომელიც საჭიროა ეკლესიის წევრების შეკრებისა და ერთობისათვის ქრისტეს ისტორიულ სხეულთან. სულიწმიდის ენერგიის გარეშე ეს შეუძლებელია, მსგავსად სიტყვის განკაცებისა „სულისაგან წმიდისა და მარიამისაგან ქალწულისა“ ხარების დღეს. ქრისტეს ამ ისტორიულ სხეულს პავლე მოციქული უწოდებს „ეკლესიას“²⁰. ქრისტეს მიერ მიღებული ეს საუკუნო, მარადიული სხეულის, როგორც ევქარისტიული სხეულის საზრდოობა და მატება ხდება საღვთო ლიტურგიის დროს. ევქარისტიულ მსახურებაზე ქრისტეს მყოფობა არის ხილული, რაც არის გარანტი მორწმუნეების შემოკრებისა, რომელნიც შეადგენენ ქრისტეს სხეულს. ნიკო კავასილა წერს, რომ სულიწმიდა ცვლის პურსა და ღვინოს ქრისტეს სისხლად და ხორცად, და იმავდროულად ყოველ მორწმუნეს „ქრისტედ“, და ეს განაახლებს მთელ შესაქმეს²¹.

სულიწმიდისა და ქრისტეს თანამოქმედება მიემართება როგორც სიტყვის განკაცების ფაქტს ხარებისას, ისე ქრისტეს ამქვეყნიურ ცხოვრებას ვიდრე ამაღლებამდე; რადგან, სადაც მოქმედებს

¹⁹ Ὁμιλία πρὸ τῆς Ἐξορίας, PG 52, 427.

²⁰ კოლ. 1, 24.

²¹ Ἐρημεία θείας Λειτουργίας, PG 150, 506.

სულიწმიდა, მას ყოველთვის აგზავნის ქრისტე და სადაც გამოჩნდება ქრისტეს ღმერთობა, მუდამ სულიწმიდის მოქმედებით – იქნება ეს განკაცება, ნათლისღება, აღდგომა და სხვა. იოანეს სახარებაში ქრისტე ეუბნება მონაფეებს, რომ „როცა მოვა ნუგეშინისმცემელი, რომელსაც მე მოგივლენთ მამისაგან, ჭეშმარიტების სულს, რომელიც მამისაგან გამოდის, ის დაამონმებს ჩემს შესახებ“²². მოციქულები სულიწმიდას იღებენ სულთმოფენობის დროს, რადგან მათ არ ჰქონდათ მიღებული ის ქრისტეს ამაღლებამდე²³. რისთვის იყო საჭირო სულიწმიდა მონაფეებზე? მათი ქადაგება უნდა ყოფილიყო სარწმუნო „თქვენ დაამონმებთ, ვინაიდან დასაბამიდან ჩემთან ხართ“²⁴. ნიშანდობლივია, რომ სახარებაში არ დასტურდება მოციქულების ქადაგება ამაღლებიდან ვიდრე სულთმოფენობამდე. სულიწმიდის მოციქულებზე გარდამოსვლით მოხდა ეკლესიის გამოჩენა ამ ქვეყანაზე; ეს ის სხეულია, რომელიც ქრისტემ მიიღო „ჩასახვის დასაბამიდანვე“ ხარების დროს.

პირველი ქრისტიანების, როგორც საეკლესიო სხეულის წევრების (ასოების) ქრისტესმიერი განახლება სულთმოფენობის შემდეგ მათ ადგილობრივ ეკლესიის საკრამენტულ ცხოვრებაში პიროვნულ თანაზიარებას უკავშირდება. ამ საკრამენტულ ცხოვრებაში მოიაზრება თავად ქრისტეს ამქვეყნიური ცხოვრება, მისი სწავლება, საქმეები და ქადაგებები²⁵. საკრამენტული ცხოვრების გაგრძელება ყველა ადგილობრივ ეკლესიაში სულიწმიდის წინამძღოლობით აღესრულება საღვთო ევქარისტიის დროს ქრისტეს მეორედ მოსვლამდე, „როცა ამ პურს ჭამთ და ამ სასმისს სვამთ, აუწყეთ უფლის სიკვდილი, ვიდრე მოვიდოდეს“²⁶. თავად საღვთო ევქარისტიის ავთენტურობის გარანტი არის მღვდლობა, კერძოდ კი ეპისკოპოსი, რომელიც არის სამოციქულო ხელდასხმის მე-

²² იო. 15, 26.

²³ საქ. 1, 7-8; 2, 1-4.

²⁴ იო. 15, 27.

²⁵ მთ. 28, 18-20; საქ. 1, 7-8.

²⁶ 1 კორ. 11, 26.

კვიდრეობის ძალაუფლების მატარებელი, რომელი ძალაუფლება ც უშუალოდ იესო ქრისტემდე მიდის, რადგან ისაა წყარო ყველა ძალაუფლებისა ეკლესიაში. ამიტომაც წერს ეგნატე ანტიოქიელი, რომ ეპისკოპოსი საღვთო ევქარისტის დროს არის „ქრისტეს ტიპი“²⁷. პატერიკული ტრადიცია, რომელიც არის ეკლესიის საკრამენტული ცხოვრების სარწმუნო განმმარტებელი, განსაკუთრებით გამოყოფს საღვთო ევქარისტის საიდუმლოს, რადგან იქ წარმოჩინდება მთელი სისავსით ეკლესიის სხეულის ერთობა. ქრისტეს სხეული, რომელიც მან მიიღო სულიწმიდისა და ქალწულ მარიამისაგან და რომელიც ჯვარს-ეცვა, დაიფლო და აღდგა მესამე დღეს არის იგივეობრივი როგორც ეკლესიის, ისე ევქარისტიული სხეულის და მათ შორის ონტოლოგიური კავშირის წარმომჩენი. შესაბამისად, ქრისტეცენტრულია როგორც მორწმუნეების ცხოვრება, ისე ამქვეყნიური (მინიერი) ეკლესიის საიდუმლო, რომელიც არის ქრისტეს ისტორიული სხეული.

ეკლესიის ამ გამოცდილებითი ცხოვრების გული არის ევქარისტია, რაც კარგად ჩანს ქრისტეს სიტყვებში მოციქულებისადმი, რომლებიც მის მოგონებას მიემართება და იმავდროულად, წარმოაჩენს ქრისტეს ისტორიულ სხეულს ანუ მთელი ეკლესიის სხეულს, რომლის თავი არის ქრისტე. ეს კავშირი ქრისტესა და ეკლესიას შორის არის მარადიული, რომელიც იზრდება და განივრცობა ხილული სახით დედამიწაზე იმ ძალაუფლებით, რომელსაც ქრისტე ანიჭებს მოციქულებს როგორც შებერვით²⁸, ისე საღვთო ევქარისტის დადგენით ვიდრე მეორედ მოსვლამდე. საეკლესიო ტრადიციით ქრისტეს ისტორიული სხეული იგივედება ევქარისტიულ სხეულთან. ეს ტრადიცია და შეგნებულობა ადასტურებს იმ ურღვევ კავშირს, რომელიც ქრისტესა და სულიწმიდის საქმეებს შორის არსებობს. ეს ჩანს ეკლესიის არა მხოლოდ ინსტიტუციურ

²⁷ Ἰγνάτιος Ἀντιοχείας, Πρὸς Μαγνησίους, PG 5, 668.

²⁸ იო. 21, 21-22.

ასპექტში, არამედ საკრამენტულშიც. ზემოხსენებული იგივეობა აუცილებლად არის ონტოლოგიური. ქრისტიცენტრულობა არის არა მხოლოდ ეკლესიის სხეულის ონტოლოგიური მახასიათებელი, არამედ ექჰარისტიულისაც²⁹.

დასკვნის სახით შეგვიძლია ვთქვათ, რომ პატერიკული ტრადიცია ღმერთის სიტყვისა და სულიწმიდის თანამოქმედების შესახებ საღვთო განგებულების ისტორიაში სრულიად ეფუძნება პავლე მოციქულის სწავლებასა და თეოლოგიას, რომელმაც განაპირობა ქრისტოლოგიის მამათა თეოლოგიური წინსვლა (ეგნატე ანტიოქიელი, ირინეოს ლიონელი, ორიგენე, ათანასე ალექსანდრიელი, ბასილი დიდი, გრიგოლ ნაზიანზელი, გრიგოლ ნოსელი, ავგუსტინე, იოანე დამასკელი, მაქსიმე აღმსარებელი). თუ სიღრმისეულად განვიხილავთ ამ საეკლესიო მწერალთა ნაშრომებს, ვნახავთ, რომ მათი დოგმატური სწავლება არ ტოვებს რაიმე გაუგებრობას როგორც ქრისტესა და ეკლესიას შორის კავშირის გაგებისათვის, ისე ქრისტესა და სულიწმიდის თანამოქმედებისათვის კაცობრიობის გამოხსნის ისტორიაში. მათი სწავლება ზუსტად გამოხატავს საეკლესიო სავსების გამოცდილებით ცხოვრებას, რაც არის საფუძველი და გარანტი იმ მართებული სწავლებისა, რომელიც არის დადასტურება ეკლესიის სხეულის ქრისტიცენტრული ონტოლოგიისა, რომლის გული არის ექჰარისტიული მსახურება.

პავლე მოციქულის თეოლოგიის მთავარი მახასიათებელი არის ეკლესიის, როგორც ქრისტეს სხეულის შესახებ გაგება, რომელიც თავად ქრისტეს მიერ იყო ფორმულირებული საიდუმლო სერობაზე. შესაბამისად, ამან განაპირობა ეკლესიის ქრისტიცენტრულობა. ქრისტეში რეკაპიტულაცია პირდაპირ უკავშირდება არა მხოლოდ სიტყვის განკაცების საიდუმლოს, არამედ სულიწმიდის დაბრუნებას კაცობრიობაზე, რათა აღსრულებულიყო ყოველი ადამიანის გამოხსნა სიკვდილისა და ხრწნისაგან. ამიტომ,

²⁹ Ἰωάννης Δαμασκηνός, Ἐκδήσις, PG 94, 1136-1154.

განვიხილავთ ეკლესიოლოგიას პნევმატოცენტრულობის, ევქარისტოიულცენტრულობისა და ანთროპოცენტრულობის ქრილში, მაგრამ აუცილებლად განკაცების საიდუმლოსთან კავშირში, რაც გულისხმობს იმას, რომ ქრისტეს ისტორიული სხეული და ეკლესიის სხეული იგივეობრივია. ამასთან დაკავშირებით ირინეოს ლიონელი წერს უხორცო ღმერთის სიტყვის შესახებ, რასაც პირველი ადამიანის შექმნას უკავშირებს: „თუმცა პირველად ნათქვამი იყო, რომ ადამიანი ღვთის ხატისებრად შეიქმნა, მაგრამ ეს არ გამოჩენილა საქმით, რადგან ჯერ უხილავი იყო სიტყვა, რომლის ხატადაც შეიქმნა ადამიანი. ამიტომაც, ადვილად დაკარგა ადამიანმა მსგავსებისებრობა, ხოლო, როდესაც ღმერთის სიტყვა ხორციელ-იქმნა, მან (სიტყვამ) დაადასტურა ერთიც და მეორეც (ხატისებრობა და მსგავსებისებრობა), რადგან ჭეშმარიტად გამოაჩინა ხატისებრობა თავად გახდა რა ის, ვინც მისი ხატისებრი იყო და უმაღლ აღადგინა მსგავსებისებრობა, რითაც უხილავი მამის მსგავსებისებრი გახდა ადამიანი ხილული სიტყვის მიერ“³⁰. ირინეოსის ამ ფრაგმენტიდან ნათელია ღმერთის სიტყვის განკაცების მიზანი – შემოქმედი მამის ხატის (ე. ი. ძის) უხილველობამ (უხორცო სიტყვა) „უძღურ-ჰყო“ ადამიანის ხატისებრობა, ხოლო შედეგად „ჩაქრა“ მსგავსებისებრობა. შესაბამისად, აუცილებელი იყო ხატისებრობის კუალადგება, რათა ადამიანს მსგავსებისებრობა აემოქმედებინა. ამიტომაც, ირინეოსი აუცილებლად მიიჩნევს ღმერთის სიტყვის განკაცებას, რაც სულიწმიდის თანამოქმედებით აღესრულა³¹. მჭიდრო და განუყოფელია ქრისტესა და სულიწმიდის თანამოქმედება როგორც სიტყვის განკაცებისა და ადამიანის პირველქმნილი ცოდვის შედეგების გათავისუფლების, ისე მთელი კაცობრიობის ქრისტეში რეკაპიტულაციის საქმეში³².

³⁰ Κατὰ αἰρέσεων V, 16, PG 7 (2), 1167-1168.

³¹ Κατὰ αἰρέσεων III, 17, PG 7 (1), 931.

³² Ἀθανασίου Ἀλεξανδρείας, Περὶ Ἐνανθρωπήσεως τοῦ Λόγου 8, PG 25, 109.

განკაცება არ მოიცავდა მხოლოდ მსხვერპლშენიშვას, არამედ სულიწმინდის გამოჩენასაც, მის დაბრუნებას. ქრისტეს ადამიანურმა ბუნებამ მიიღო სულიწმიდა ჩასახვისას და მისით მთელმა კაცობრიობამ³³, რადგან ამას აქვს სოტერიოლოგიური მნიშვნელობა, რითაც შესაძლებელი გახდა ადამიანური ბუნების საღვთოსთან შეერთება ძის ჰიპოსტასში.

შესაბამისად, ძისა და სულიწმინდის თანამოქმედება არის აუცილებელი ადამიანის გამოსწინათვის; ამიტომაც, ქრისტეს ადამიანური ბუნება გახდა საერთო დასაბამი როგორც ხატისებრობის კუალადგებისათვის, ისე მსგავსებისებრობის მიღწევისათვის, რაც სულიწმინდის თანამოქმედებით აღესრულება. და ბოლოს, ქრისტეში განხორციელებული ამქვეყნიური, მინიერი ეკლესია გამოჩნდა მოციქულებზე სულიწმინდის გარდამოსვლისას და არა მხოლოდ მოციქულებზე, რასაც ადასტურებს საქმე მოციქულთას პირველი ორი თავი, მაგრამ, ეკლესიის ქრისტეცენტრული ონტოლოგია მუდამ იყო და არის ბიბლიური, ლიტურგიკული და პატერიკული ტრადიციის უმთავრესი ნიშანი.

---

³³ Κυρίλλου Αλεξανδρείας, Ὑπόμνημα εἰς τὸ κατὰ Ἰωάννην Ἐυαγγέλιον PG 74, 560.

CHRISTOLOGICAL AND PNEUMATOLOGICAL ASPECTS OF THE HOLY EUCHARIST

Gocha Barnovi*

When discussing the Holy Eucharist and the Church in general, both their Christological and pneumatological aspects are consistently emphasized. One does not exist without the other. However, the existence of these aspects should not lead theologians to emphasize different directions. In the context of ecclesiology, it is essential to acknowledge one truth: both Christology, ecclesiology, and pneumatology represent a unified reality of human deification. What is indisputable is that all three aspects are linked to the manifestation of God's Word. Therefore, the connections between them are so close that considering them independently creates significant soteriological problems.

The teaching of the cooperation of these aspects is rooted in the theology of the Apostle Paul and is consistently reiterated and developed throughout the patristic tradition.

Keywords: Holy Eucharist, Church, Christology; Pneumatology; Ecclesiology.

---

* Professor, Dean of the Faculty of Theology of Sulkhan-Saba Orbeliani University, g.barnovi@sabauni.edu.ge, ORCID: 0000-0002-6250-5309.